

Dorota Czykier-Wierzba

FINANSOWANIE POLITYKI REGIONALNEJ W UNII EUROPEJSKIEJ

GENEZA I CELE POLITYKI REGIONALNEJ

DOCHODY I WYDATKI Z BUDŻETU WSPÓLNOTY

BEZPOŚREDNIE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA POLITYKI REGIONALNEJ W UE

PRIORYTETOWE CELE POLITYKI REGIONALNEJ W LATACH 2000-2006

EURO
OD A DO Z

prof. dr hab.
Dorota Czykier-Wierzba

Uniwersytet Gdański
Katedra Finansów

GENEZA I CELE POLITYKI REGIONALNEJ

Podstawy polityki regionalnej zostały dosyć lakonicznie sformułowane we wstępie do Traktatu o utworzeniu EWG i w art. 2 tego Traktatu. Stwierdza się tam bowiem, że zadaniem EWG jest między innymi harmonijny rozwój gospodarczy, który zmniejszy różnice i zacofanie między regionami Wspólnoty. Podobną treść zawierają postanowienia art. 2 Traktatu o utworzeniu EWG.

Mimo zapisów w Traktacie Rzymskim o wspieraniu przez Wspólnotę harmonijnego rozwoju obszaru EWG systematyczna polityka regionalna na szczeblu ponadnarodowym nie była podejmowana do połowy lat 70. Do 1974 r. wspólne działania zmierzające do łagodzenia różnic w rozwoju poszczególnych regionów Wspólnoty były prowadzone doraźnie i na niewielką skalę. W początkowym okresie polityka regionalna Wspólnoty skoncentrowana była jedynie na koordynowaniu polityk regionalnych krajów członkowskich. Miało to na celu zapobieganie nieprawidłowościom i wypaczeniom, powstającym na tle konkurencji między tymi państwami o subwencje. Wprawdzie początkowo wykorzystanie subwencji przynosiło wymierne korzyści poszczególnym regionom, obciążając przy tym inne, równie potrzebujące, w ostateczności jednak polityka regionalna prowadzona przez poszczególne kraje okazała się nieskuteczna.

Za prowadzeniem wspólnej polityki regionalnej przemawiały znaczne rozpiętości w poziomie rozwoju gospodarczego między poszczególnymi regionami, występujące od chwili powstania tej organizacji. Rozpiętości te w trakcie procesów integracyjnych nie ulegały ograniczeniu,

a wręcz przeciwnie – pogłębiły się. Regiony centralne rozwijały się bowiem w EWG znacznie szybciej aniżeli regiony peryferyjne. Stąd produkt globalny na jednego mieszkańca w regionach najbiedniejszych stanowił w połowie lat 70. 1/5 produktu w regionach najbogatszych.

Na ten stan rzeczy złożyło się cały wiele różnorodnych przyczyn. Wiązały się one zarówno – jak wspomniano – z peryferyjnym położeniem regionów zacofanych, jak i niewystarczającym ich wyposażeniem w kapitał, a także niskim poziomem kwalifikacji ogólnych i zawodowych ludności, niedostatecznie rozwiniętą, w stosunku do potrzeb przedsiębiorstw i gospodarstw prywatnych, infrastrukturą oraz niekorzystną strukturą gospodarki, z dominacją rolnictwa i wysokim poziomem bezrobocia.

Szczególnie duży wpływ na zaostrzenie się tych różnic wywarł jednak fakt, że wraz z powstaniem unii celnej oraz postępującą w jej wyniku intensyfikacją podziału pracy wewnątrz Wspólnoty gospodarki narodowe poszczególnych państw podlegały znacznej presji przystosowawczej, dotyczącej szczególnie silnie regiony o jednostronnym profilu przemysłowym.

Dysproporcje w poziomie rozwoju gospodarczego pogłębiły się także w wyniku powiększenia Wspólnoty o Danię, Irlandię i Wielką Brytanię (obszar użytków rolnych wzrósł w EWG o 41%, liczba gospodarstw rolnych o 12%, a produkcja rolna o 20%). Wraz z nowo przyłączonymi krajami znacznie rozszerzył się bowiem obszar regionów zacofanych gospodarczo. W związku z tym środki przeznaczone w ramach Sekcji Orientacji funduszu FEOGA i Europejskiego Funduszu Socjalnego na realizację polityki strukturalnej okazały się niewystarczające do zmniejszenia zacofania poszczególnych regionów Wspólnoty.

Ponadto na brak postępów w ograniczaniu dysproporcji w poziomie rozwoju regionów niekorzystnie wpłynął również fakt, że nie wszystkie programy finansowane przez Sekcję Orientacji zostały w krajach członkowskich zrealizowane. Wynikało to zarówno z trudności związanych z koordynacją programów wspólnorynkowych i krajowych, jak i z braku, w niektórych krajach członkowskich środków na dofinansowanie zatwierdzonych do realizacji programów oraz powstałych, w niektórych z nich, opóźnień w przygotowaniu i wykonaniu inwestycji.

Jeżeli zaś chodzi o przygotowanie, w związku z dyrektywą Rady w sprawie modernizacji gospodarstw rolnych, planów rozwoju gospodarstw rolnych, to w praktyce okazało się, że w latach 1973-1976 zostało sporządzonych 77.661 planów, w tym w zacofanych regionach rolniczych przygotowanych zostało około sześciokrotnie (10.709) mniej tych planów w pozostałych (66.952), mimo że na terenach rolniczych uznanych za upośledzone znajdowała się prawie jedna trzecia (30,5%) ogółu gospodarstw prowadzących działalność rolniczą we Wspólnocie. W konsekwencji realizacja planów rozwoju gospodarstw wpłynęła również na pogłębienie się dysproporcji w poziomie rozwoju między poszczególnymi regionami.

Wynika stąd, że prowadzona do połowy lat 70. w krajach Wspólnoty polityka strukturalna, w której polu zainteresowania znalazły się również regiony zacofane, nie przyniosła oczekiwanych rezultatów. Pomimo realizacji tej polityki występowały bowiem, jak wspomniano, znaczne rozpiętości w poziomie rozwoju gospodarczego między poszczególnymi regionami. Niekorzystne rezultaty polityki strukturalnej skłoniły władze Wspólnoty do opracowania w drugiej połowie lat 70. koncepcji długookresowej polityki regionalnej. Początkowo jej podstawowym celem było ograniczenie dysproporcji w poziomie rozwoju regionów w krajach Wspólnoty oraz zmniejszenie zacofania najsilniej upośledzonych obszarów, w tym również wiejskich.

Od połowy lat 70. polityka ta była kilkakrotnie modyfikowana. Główną przyczyną tych modyfikacji były niezadowolające efekty tej polityki. Stąd w latach 80., w trakcie modyfikacji tej polityki, uzupełniono jej podstawowy cel o wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich, a w latach 90. położono nacisk na podniesienie zdolności konkurencyjnej regionów zacofanych oraz zmniejszenie bezrobocia. Należy podkreślić, że wydatne zwiększenie rangi rozwoju regionalnego w procesach integracji europejskiej nastąpiło w krajach UE dopiero w latach 80. Od tego momentu polityka regionalna stała się w tej organizacji jednym z głównych narzędzi przemian strukturalnych.

W Unii Europejskiej już w połowie lat 80. podjęto bowiem badania dotyczące regionalnych aspektów konkurencyjności. Wynikiem tych prac są liczne publikacje poświęcone regionalnym aspektom spójności i konkurencyjności. Z badań tych wynika, że do czynników decydujących o poziomie konkurencyjności regionów, w tym także obszarów

wiejskich, należą przede wszystkim: dostępność wykwalifikowanej siły roboczej, wysoki poziom instytucji edukacyjnych i istniejący potencjał badawczo-rozwojowy. Obok wymienionych czynników o poziomie konkurencyjności regionów zadowolonych decyduje także dobrze rozwinięta infrastruktura (komunikacyjna, transportowa, telekomunikacyjna itp.) i wysoka jakość środowiska przyrodniczego. Elementy kształtujące poziom konkurencyjności określa się często mianem środowiska biznesowego.

DOCHODY I WYDATKI Z BUDŻETU WSPÓLNOTY

Dochody budżetowe

Z prowadzeniem polityki regionalnej wiążą się określone koszty. Koszty te są finansowane z dochodów zgromadzonych w budżecie Wspólnoty. W początkowym okresie funkcjonowania tej organizacji podstawowe źródło dochodów budżetu EWG stanowiły wkłady krajów członkowskich. Kryterium określającym procent wkładów krajów członkowskich do budżetu EWG był stosunek produktu globalnego poszczególnych państw do produktu globalnego EWG. Z czasem wkłady stały się, w związku z występowaniem sprzeczności między interesami krajów członkowskich a interesami Wspólnoty, czynnikiem ograniczającym kompetencje finansowe Wspólnoty i ściślejszą integrację krajów członkowskich. W związku z tym od początku powstania EWG dyskutowana była kwestia autonomii finansowej Wspólnoty.

Istotne znaczenie dla określenia źródeł dochodów własnych budżetu EWG miała jednak uchwała Rady Ministrów z kwietnia 1970 r. w sprawie zastąpienia wkładów państw członkowskich dochodami własnymi. Ustalono w niej następujące źródła dochodów własnych budżetu Wspólnoty:

- Wpływy z ceł rolnych, premii, opłat dodatkowych i wyrównawczych pobieranych z tytułu importu płodów rolnych oraz wpływy z opłaty z tytułu produkcji cukru. Cłom towarzyszyła odpowiednia organizacja rynku rolnego Wspólnoty, zróżnicowana w zależności od rodzaju płodów rolnych. Integralną częścią organizacji rynku rolnego były kontyngenty importowanych płodów rolnych. Opłaty wyrównawcze, obowiązujące od 1971 r. do 1995 r., pobierane były

przy imporcie produktów rolnych z krajów trzecich. Opłaty te miały charakter zmienny, a ich zadaniem było wyrównywanie różnicy między cenami światowymi a poziomem cen stosowanych w EWG. Wspólnota pobierała także, na rzecz budżetu, daninę od cukru. Opłacali ją producenci cukru w celu pokrycia kosztów związanych ze wspieraniem rynku oraz organizacje przechowujące cukier, by zainteresowały się jego zbytem.

- Wpływy z cel handlowych pobieranych na podstawie wspólnej taryfy celnej od towarów importowanych z krajów trzecich. Obowiązywały kontyngenty importu tych towarów. W gestii krajów członkowskich pozostały jedynie cła nakładane na import węgla i stali.
- Część wpływów z podatku od wartości dodanej – VAT (początkowo w wysokości 1% podstawy opodatkowania) – por. zestawienie poniżej.

Na początku lat 80. okazało się jednak, że dochody budżetowe z cel i VAT nie wystarczały na pokrycie rosnących wydatków budżetowych. W 1988 r. wprowadzone zostało tzw. czwarte źródło dochodów budżetu, obejmujące część produktu narodowego brutto (PNB) krajów członkowskich. Wysokość wpłat krajów członkowskich w ramach tego źródła jest kalkulowana corocznie według procedury uzgodnionej w 1988 r. przez Radę w Brukseli. Zostało ono pomyślane jako źródło pomocnicze, zapewniające równowagę budżetu EWG. Miało zapewnić pozyskanie funduszy na pokrycie wydatków nie znajdujących pokrycia w innych źródłach dochodów budżetu.

Procentowy udział każdego z czterech źródeł dochodów budżetowych z roku na rok się zmienia. Zależy bowiem od wielu czynników, w tym od wielkości obrotów handlowych krajów Wspólnoty, cen światowych na produkty rolne i pozostałe, stopy wzrostu PNB w poszczególnych krajach członkowskich.

Jeżeli chodzi o cła handlowe, to są one pobierane przez właściwe władze poszczególnych państw i przekazywane w całości do budżetu Unii, po czym 10% wpływów narodowych jest zwracanych. Faktycznie więc 90% środków uzyskiwanych z tego tytułu dochodów zasila budżet Unii. W latach 1988-1999 cła odgrywały coraz mniejszą rolę w tworzeniu dochodów budżetowych Wspólnoty (wykres 1 i 2). Spadek znaczenia cel wynika przede wszystkim z ich postępującej redukcji w ramach

Budżet ogólny Wspólnoty

RODZAJE DOCHODÓW	RODZAJE WYDATKÓW
OPŁATY ROLNE	POLITYKA ROLNA
CŁA HANDLOWE	OPERACJE STRUKTURALNE
PODATEK VAT	W TYM:
CZWARTE ŹRÓDŁO	– FUNDUSZE STRUKTURALNE
POZOSTAŁE	– FUNDUSZ SPÓJNOŚCI
	POLITYKA WEWNĘTRZNA
	DZIAŁANIA ZEWNĘTRZNE
	WYDATKI ADMINISTRACYJNE
	ZWROTY KRAJOM CZŁONKOWSKIM
	POZOSTAŁE

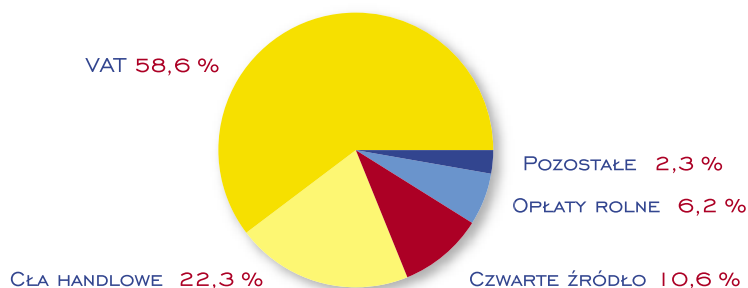
Źródło: Haushaltsvademekum. Europäische Kommission, Luxemburg 2000, s. 105.

Światowej Organizacji Handlu (poprzednio GATT) oraz w ramach porozumień preferencyjnych o różnym charakterze, zawartych przez Wspólnotę z krajami trzecimi.

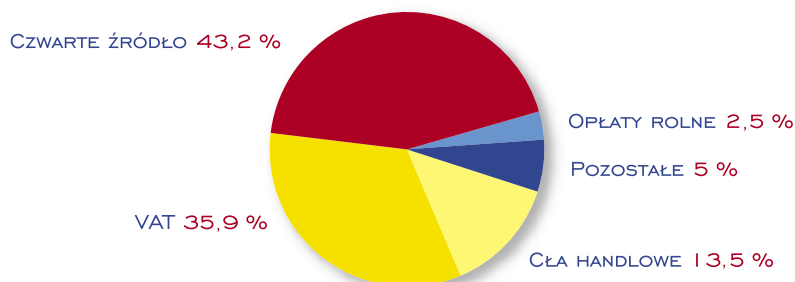
Podobnie jak cła handlowe, również opłaty rolne odgrywają niewielką rolę w kształtowaniu dochodów budżetu Unii. Ich udział w tych dochodach, z podobnych powodów jak w przypadku cel handlowych, małe (wykresy 1 i 2).

Od 1988 r. zmniejszyła się, w porównaniu z rokiem 1999, rola podatku od wartości dodanej w tworzeniu dochodów budżetu Wspólnoty. Wynika to ze zmiany, od 1995 r., mechanizmu ustalania dochodów budżetowych z tego podatku.

WYKRES 1 *Struktura dochodów budżetu EWG w 1988 r.*

Źródło: Haushaltsvademekum. Europäische Kommission, Luxemburg 2000, s. 42.

WYKRES 2 *Struktura dochodów budżetu Unii Europejskiej w 1999 roku*

Źródło: Haushaltsvademekum. Europäische Kommission, Luxemburg 2000, s. 43.

Najważniejszym źródłem dochodów budżetu Wspólnoty jest obecnie tzw. czwarte źródło dochodów własnych, wprowadzone, jak wspomniano, od 1988 r. Obowiązująca w Unii zasada zrównoważonego budżetu uniemożliwia bowiem występowanie deficytu budżetowego. W związku z tym – po uzgodnieniu wydatków i oszacowaniu wpływów z pierwszych trzech źródeł (tj. opłat nakładanych na produkty rolne, ceł i VAT) – jeżeli występuje deficyt, to jest on bilansowany przez zastosowanie odpowiedniej stopy procentowej PNB. W 1988 r. wpłaty państw członkowskich z tego tytułu stanowiły 10,6% dochodów budżetowych. Źródło to miało więc charakter jedynie pomocniczy. W 1999 r. dochody budżetowe z czwartego źródła wzrosły do 43,2% (wykresy 1 i 2). Zmiany te zdają się wskazywać na istotny wzrost w najbliższych latach znaczenia czwartego źródła w finansowaniu działalności Unii. Ma ono zapewnić pozyskanie funduszy na realizację wydatków nie znajdujących pokrycia w innych źródłach dochodów.

Wydatki budżetowe

Wydatki z ogólnego budżetu Wspólnoty stanowią podstawę do określenia dochodów tego budżetu. Planuje się je w pierwszej kolejności, ale nie mogą być wyższe niż określony na dany rok limit dochodów budżetowych. Wydatki te wykazywały dotychczas, z nielicznymi wyjątkami, tendencję wzrostową. Zmieniała się również ich struktura. Mimo to w dalszym ciągu najważniejszą rolę odgrywają wydatki na cele rol-

nicze. Wynika to z faktu, że w innych sektorach gospodarki, poza rolnictwem, nie udało się wprowadzić wspólnej polityki zbliżonej zakresem do wspólnej polityki rolnej.

Wydatki na **finansowanie wspólnej polityki rolnej** dokonywane są z Sekcji Gwarancji funduszu FEOGA i przeznaczone są na:

- interwencję na rynku artykułów rolnych, podlegających wspólnej organizacji, w celu utrzymania określonego poziomu cen na rynku wewnętrznym,
- subwencje dla eksporterów produktów rolnych, umożliwiające opłacalny eksport na rynki krajów trzecich,
- pokrycie kosztów związanych z przechowywaniem zapasów produktów objętych systemem interwencji,
- bezpośrednie dopłaty dla rolników,
- rozwój rolniczej przestrzeni produkcyjnej i środki towarzyszące.

W 2000 r. wydatki Sekcji Gwarancji funduszu FEOGA stanowiły 46,4% ogółu wydatków budżetowych. Dla porównania można podać, że w 1971 r. wynosiły one 79,6%, a w 1988 r. 64,3% ogółu wydatków budżetowych.

Drugą pod względem znaczenia grupę wydatków z budżetu ogólnego stanowią, jak wynika z tabeli, **operacje strukturalne**. Obejmują one głównie wydatki z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności oraz inne przedsięwzięcia mające związek z operacjami strukturalnymi, w tym m.in. w dziedzinie transportu, energii, ochrony środowiska naturalnego, kształcenia zawodowego, kultury. Te ostatnie wydatki odgrywają w budżecie niewielką rolę. W 2000 r. udział w wydatkach ogółem wydatków na operacje strukturalne wynosił 35,8% i był ponaddwukrotnie wyższy niż w 1988 r. (15,6%) i ponad sześciokrotnie wyższy niż w 1971 r. Problematyka ta będzie przedmiotem rozważań w dalszej części opracowania.

Kolejną grupę wydatków z budżetu ogólnego stanowią, jak wynika z tabeli, środki przeznaczone na **finansowanie polityki wewnętrznej**.

Stanowią one około 4% ogółu wydatków z budżetu ogólnego. Realizacja tych wydatków ma m.in. na celu wspieranie działań zmierzających do wzmocnienia bazy naukowej i technologicznej Wspólnoty oraz – w efekcie poprawę jej międzynarodowej konkurencyjności.

W budżecie ogólnym Wspólnoty stopniowo wzrasta udział wydatków na **finansowanie działań zewnętrznych** (w 1988 r. wynosił on 1,9%, a w 2000 r. 6,2%). Działania te obejmują różne formy współpracy z krajami trzecimi: pomoc finansową, techniczną, żywnościową, wspieranie działań na rzecz demokracji i obrony praw człowieka, działania na rzecz ochrony środowiska itp.

Udział następnej grupy wydatków, tj. **wydatków administracyjnych**, od wielu lat utrzymuje się w budżecie na zbliżonym poziomie (około 5%). Wydatki te są przeznaczone na pokrycie kosztów funkcjonowania instytucji Wspólnot, w tym głównie płac.

Pozycja określona w wydatkach jako **zwroty krajom członkowskim** obejmowała kompensaty przyznawane trzem nowym krajom członkowskim UE (Austrii, Finlandii i Szwecji) na okres 1995-1998. Z kolei Wielka Brytania na mocy specjalnego porozumienia otrzymuje od 1989 r., w związku z redukcją wpłat dokonywanych przez ten kraj do budżetu ogólnego z tytułu podatku od wartości dodanej (VAT), zwrot części swego wkładu wnoszonego do tego budżetu.

BEZPOŚREDNIE ŹRÓDŁA FINASOWANIA POLITYKI REGIONALNEJ W UNII EUROPEJSKIEJ

Polityka regionalna jest finansowana, jak wspomniano, z budżetu UE. Wydatki z budżetu przeznaczone na prowadzenie tej polityki realizowane są w ramach czterech **funduszy strukturalnych**, tj.:

- Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) – European Regional Development Fund,
- Europejskiego Funduszu Socjalnego (EFS) – European Social Fund,
- Sekcji Orientacji funduszu FEOGA – Section Guidance of European Agricultural Guidance and Guarantee,

- Finansowego Instrument Wsparcia Rybołówstwa (FIAP) – Financial Instrument for Fisheries Guidance.

Niezależnie od wymienionych funduszy strukturalnych w finansowaniu polityki regionalnej uczestniczy również Fundusz Spójności, który nie zalicza się jednak do funduszy strukturalnych.

Zasady funkcjonowania funduszy strukturalnych

Od 1989 r. funkcjonowanie funduszy strukturalnych, jako instrumentu realizacji polityki strukturalnej, określają następujące podstawowe zasady:

- **Koncentracja środków** w rozumieniu finansowym, geograficznym i celowym. Oznacza ona:
 - integrację środków finansowych rozproszonych poprzednio między oddzielnie działające Fundusze (tj. Sekcję Orientacji funduszu FEOGA, EFRR i EFS),
 - sprzężenie finansowania budżetowego z kredytowaniem, wyznaczenie z góry obszarów, które będą korzystać z pomocy Funduszy,
 - wyznaczenie celów, które Fundusze mogą finansować.
- **Komplementarność**. Należy przez nią rozumieć, że działania i środki Wspólnoty muszą uzupełniać działania narodowe, lokalne i inne, ale tylko tam, gdzie środki własne są niewystarczające. W praktyce oznacza to, że środki z funduszy strukturalnych przeznaczone są jedynie na dofinansowanie określonych programów w poszczególnych krajach członkowskich realizowanych z funduszy publicznych lub prywatnych. Dofinansowanie to jest zróżnicowane (waha się w granicach od 25% do 80%) w zależności od przedmiotu pomocy i cech charakterystycznych regionu.
- **Partnerstwo**. Oznacza ono włączenie w proces podejmowania decyzji i ich realizację odpowiednich szczebli władz wspólnotowych i krajowych, a także środowisk regionalnych oraz lokalnych, najlepiej znających potrzeby i możliwości swego terenu.

Powszechnie uważa się bowiem, że przestrzeganie tej zasady z jednej strony powinno pozwolić na odbiurokratyzowanie polityki strukturalnej, z drugiej zaś sprzyjać uaktywnieniu inicjatyw społeczności lokalnych, których uczestnictwo stanowi ważną przesłankę uruchomienia miejscowych zasobów oraz zwiększenia efektywności realizowanych przedsięwzięć. W tym kontekście używa się także określenia „subsidiarność” („pomocniczość” państwa), które przypomina, że za rozwój regionu odpowiadają przede wszystkim organy samorządu terytorialnego, natomiast działania organów państwowych mają mieć głównie charakter wspierający.

- **Podejmowanie działań w ramach kompleksowych wieloletnich programów** dostosowań strukturalnych o możliwie szerokim zakresie przedmiotowym i regionalnym. Programy wieloletnie powinny być przygotowywane na szczeblu rządowym, w ścisłym współdziałaniu z regionem i zatwierdzone przez Komisję. Komisja może także tworzyć własne programy wspierania wybranych poczynań celowych, wykorzystując specyficzne narzędzie, tzw. inicjatywy wspólnotowe oraz projekty pilotażowe.
- **Wzmocnienie systemu kontroli i monitoringu**, zarówno na etapie tworzenia i akceptacji poszczególnych programów strukturalnych, jak i w toku ich realizacji. Ważnym narzędziem realizacji tej zasady jest nowy system ustalania w negocjacjach między Wspólnotą a każdym państwem członkowskim tzw. ramowych programów wsparcia wspólnotowego – RPWW (Community Support Frameworks – CSF). Uzgodnienie ich pozwala bowiem z jednej strony na określenie podstawowych zestawów długookresowych programów strukturalnych poszczególnych krajów (tzw. Programów narodowych), z drugiej zaś strony zapewnia ich zgodność z priorytetami i kryteriami Wspólnoty. Od 1994 r. istnieje możliwość przedstawienia Komisji – zamiast zestawu planów operacyjnych wchodzących w skład RPWW – tzw. jednolitego dokumentu programującego – JDP (Single Programming Document – SDP). Jego wykorzystanie pozwala na jednoczesne zatwierdzenie planu finansowania poszczególnych celów priorytetowych i specjalnych środków stosowanych przez Komisję. Dzięki temu istotnie upraszcza proces negocjacyjny Komisji z krajami ubiegającymi się o pomoc.

Przepisy dotyczące funkcjonowania funduszy strukturalnych

Podstawową rolę w finansowaniu polityki regionalnej odgrywa utworzony w 1975 r. **Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR)**. W latach 1994-1999 na ten fundusz przeznaczono bowiem 51,6% środków wykorzystanych z budżetu na zasilanie funduszy strukturalnych. Środki z tego funduszu wykorzystywane są na dofinansowanie inwestycji realizowanych w krajach członkowskich, które uprzednio uzyskiwały pomoc finansową w tych krajach ze środków publicznych lub prywatnych. Początkowo z funduszu tego wspierano trzy rodzaje inwestycji:

- podejmowane w zakładach rzemieślniczych oraz przedsiębiorstwach przemysłowych i usługowych, które zachowywały lub tworzyły 10 miejsc pracy i miały przygotowany program zapewniający ich rozwój,
- w dziedzinie infrastruktury, mające bezpośredni związek z inwestycjami realizowanymi w zakładach rzemieślniczych oraz przedsiębiorstwach przemysłowych lub usługowych,
- realizowane na terenach górskich i polegające na budowie dróg, urządzeń elektryfikacyjnych, kanalizacji itp.

Pod koniec lat 90. zreformowana została wspólna polityka rolna UE, w tym również polityka regionalna. W związku z tym ustalono, że od 2000 r. EFRR uczestniczy w dofinansowaniu:

- inwestycji produkcyjnych, mających na celu tworzenie i ochronę stałych miejsc pracy,
- inwestycji w dziedzinie infrastruktury (tworzenie lub rozbudowa transeuropejskiej sieci transportowej, telekomunikacyjnej i energetycznej),
- rozbudowy potencjału wewnętrznego regionów poprzez: rozwój usług dla przedsiębiorstw (ze szczególnym uwzględnieniem małych i średnich przedsiębiorstw), w tym głównie w dziedzinie zarządzania, analiz i badań rynkowych, finansowanie transferu tech-

nologii, w tym wdrożeń i innowacji, poprawę dostępu przedsiębiorstw do środków finansowych i kredytów, bezpośrednią pomoc w inwestowaniu, udzielanie pomocy jednostkom świadczącym usługi dla lokalnej społeczności itp.

W regionach zacofanych objętych celem 1 z funduszu tego mogą być dofinansowane również inwestycje w sferze edukacji i ochrony zdrowia.

W latach 1994-1999 głównymi beneficjentami tego funduszu były: Hiszpania, Włochy i Grecja. Kraje te wykorzystały niemal 50% środków pochodzących z EFRR.

Pod względem wielkości środków przeznaczonych na finansowanie polityki regionalnej drugie miejsce zajmuje, utworzony w 1960 r., **Europejski Fundusz Socjalny** (EFS). Należy bowiem podkreślić, że od chwili powstania Wspólnoty w jej działaniach ważną rolę odgrywa polityka socjalna. W momencie powołania do życia fundusz miał za zadanie tworzenie warunków zatrudnienia oraz zawodowego i terytorialnego przemieszczania siły roboczej. W związku z tym wykorzystanie środków z tego funduszu miało na celu: likwidację długotrwałego i strukturalnego bezrobocia, kształcenie wykwalifikowanych pracowników oraz włączenie do pracy osób niepełnosprawnych, starszych wiekiem, kobiet i młodzieży.

Rozporządzenie Rady i Parlamentu w sprawie EFS (1784/99/WE) ujmuje priorytety EFS na lata 2000-2006 w ramy tzw. pięciu obszarów wsparcia. Określają one szczegółowe cele tego funduszu oraz zakres działań będących przedmiotem wsparcia ze strony EFS. W latach 2000-2006 z funduszu tego mogą być wspierane:

- aktywne formy walki z bezrobociem,
- przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu,
- rozwój powszechnego kształcenia ustawicznego,
- doskonalenie kadr gospodarki (promocja potencjału adaptacyjnego) oraz rozwój przedsiębiorczości,
- aktywizacja zawodowa kobiet.

W latach 1994-1999 głównymi beneficjentami tego funduszu były: Hiszpania, Niemcy i Wielka Brytania. W przypadku Niemiec środki z tego funduszu wykorzystano głównie na wspieranie nowych landów. W sumie w latach 1994-1999 wymienione trzy kraje wykorzystały 49% środków z tego funduszu.

Kolejnym funduszem strukturalnym, uczestniczącym w dofinansowaniu działań prowadzonych w krajach członkowskich UE w ramach polityki regionalnej, jest utworzony w 1962 r. fundusz FEOGA. Składa się on z dwóch wydzielonych sekcji: Sekcji Gwarancji i Sekcji Orientacji.

Do końca lat 90. wydatki **Sekcji Gwarancji** przeznaczone były, jak wspomniano, na finansowanie działań interwencyjnych związanych z regulacją rynków rolnych w celu stabilizacji cen na rynku wewnętrznym. Z kolei środki znajdujące się w dyspozycji **Sekcji Orientacji** wykorzystywano na finansowanie zmian strukturalnych w rolnictwie krajów Wspólnoty, tj. na wspieranie rozwoju oraz dostosowania strukturalnego zacofanych regionów, a także wspieranie rozwoju obszarów wiejskich.

Według ostatnich ustaleń, we współfinansowaniu przez Wspólnotę pomocy typu strukturalnego od 2000 r. biorą udział obie sekcje funduszu FEOGA, choć jak wspomniano w momencie tworzenia tego funduszu przyjęto, że będzie to specyficznym przedmiotem działalności Sekcji Orientacji. Należy podkreślić, że przyjęcie takiego rozwiązania w toku tworzenia zmodyfikowanej koncepcji funduszy strukturalnych, wprowadzanej w ramach Agendy 2000, zakłada czystość modelu funduszy, wiążąc pośrednio ich działalność nie tylko z instrumentami typu strukturalnego, ale także z instrumentami rynkowymi. Ustalono bowiem, że w regionach zaliczonych do celu 1. podstawowym źródłem finansowania jest Sekcja Orientacji. Sekcja ta może również uczestniczyć w finansowaniu niektórych inicjatyw wspólnotowych dotyczących obszarów wiejskich, w tym przede wszystkim programu Leader.

Oznacza to, że w latach 2000-2006 rola Sekcji Orientacji w realizacji polityki strukturalnej została pomniejszona na rzecz Sekcji Gwarancji.

W latach 1994-1999 najwięcej środków z Sekcji Orientacji funduszu FEOGA wykorzystały: Niemcy (19,1% ogólnej kwoty), Hiszpania (18,0%) i Włochy (16,3% ogólnej kwoty).

W 1993 r. utworzono nowy fundusz strukturalny – Finansowy Instrument Wspierania Rybołówstwa (FIAF). Celem utworzenia tego funduszu było m.in.:

- osiągnięcie trwałej równowagi pomiędzy zasobami rybnymi i ich eksploatacją,
- zapewnienie żywienia gospodarczego obszarów uzależnionych od rybołówstwa i kultur wodnych,
- poprawa zaopatrzenia rynku oraz wzrost jakości produktów rybołówstwa i kultur wodnych,
- wzmocnienie konkurencyjności tego sektora.

Środki z tego funduszu mogą być wykorzystane m.in. na: odnowę floty oraz modernizację jednostek połowowych, wyposażenie portów rybackich, tworzenie wspólnych przedsiębiorstw, ochronę zasobów rybnych na wodach przybrzeżnych, przetwórstwo i marketing produktów rybołówstwa i kultur wodnych, promowanie nowych rynków zbytu, działania innowacyjne i pomoc techniczną.

W latach 1994-1999 najwięcej środków z tego funduszu wykorzystali: Hiszpania (41,3% ogólnej kwoty) i Włochy (13,5% ogólnej kwoty).

Niezależnie od wymienionych funduszy strukturalnych w dofinansowaniu rozwoju regionalnego w krajach członkowskich UE uczestniczy również, utworzony w 1993 r., Fundusz Spójności. Nie zalicza się go do funduszy strukturalnych, ponieważ funkcjonuje on według odmiennych, niż te fundusze, zasad. Wspomaga on funkcjonowanie istniejących funduszy strukturalnych, działalność Europejskiego Banku Inwestycyjnego (EBI) oraz innych instrumentów finansowych, stosowanych w dziedzinie ochrony środowiska i infrastruktury transportowej.

Zasadniczym celem utworzenia tego funduszu było wzmocnienie spójności Wspólnoty, zarówno w aspekcie ekonomicznym, jak i społecznym. Jego powołanie stanowiło wyraz solidarności krajów członkowskich Wspólnoty w dążeniach do stabilnego rozwoju gospodarczego, przy jednoczesnym niwelowaniu różnic w poziomie rozwoju między poszczególnymi regionami tego ugrupowania.

Zadaniem tego funduszu jest współfinansowanie projektów z zakresu ochrony środowiska i inwestycji, służących budowie transeuropejskich sieci komunikacyjnych. Jest on przeznaczony dla najbiedniejszych krajów członkowskich UE, czyli takich, w których PKB, mierzony parytetem siły nabywczej *per capita*, wynosi mniej niż 90% średniej dla tego ugrupowania. Kryteria te spełniały od 1993 do 1999 r. cztery kraje, tj. Grecja, Hiszpania, Irlandia i Portugalia. Właśnie one mogły liczyć na wsparcie finansowe z tego funduszu. Przy podziale środków z tego funduszu między wymienione kraje członkowskie bierze się pod uwagę takie zobiektywizowane wskaźniki, jak: liczba ludności, wielkość powierzchni kraju i PKB na 1 mieszkańca.

Po uwzględnieniu tych kryteriów podział środków między kraje uprawnione do korzystania z Funduszu Spójności przedstawia się następująco:

	1993-1999	2000-2006
HISZPANIA	52-58% CAŁKOWITEJ SUMY	61-63,5% CAŁKOWITEJ SUMY
GRECJA	16-20% CAŁKOWITEJ SUMY	16-18% CAŁKOWITEJ SUMY
PORTUGALIA	16-20% CAŁKOWITEJ SUMY	16-18% CAŁKOWITEJ SUMY
IRLANDIA	7-10% CAŁKOWITEJ SUMY	2-6% CAŁKOWITEJ SUMY [4]

Z dostępnych danych statystycznych wynika, że w latach 1994-1999 najwięcej środków z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności otrzymały: Hiszpania, Włochy, Niemcy i Portugalia.

PRIORYTETOWE CELE POLITYKI REGIONALNEJ W LATACH 2000-2006

W latach 2000-2006 środki z wymienionych funduszy strukturalnych zostaną wykorzystane na realizację trzech priorytetowych celów polityki strukturalnej, w tym dwóch regionalnych (cel 1. i 2.) i jednego horyzontalnego (tj. obejmującego cały obszar Unii).

Cel 1. Pomoc dla regionów zacofanych

W nowym ujęciu celów w dalszym ciągu największą rolę odgrywa, podobnie jak w latach ubiegłych, cel 1. Na jego realizację przeznaczony się bowiem w latach 2000-2006 około 136,0 mld euro (tj. około 69,7% ogólnej kwoty funduszy strukturalnych). W ramach tego celu wspierany będzie rozwój regionów opóźnionych, w tym szczególnie obszarów o niskich dochodach, dużym bezrobociu, niskim poziomie infrastruktury oraz najbardziej oddalonych od centrum gospodarczego (tj. takich jak: francuskie Departamenty Zamorskie, Wyspy Kanaryjskie, Madera i Azory). Do tego celu zostały włączone również regiony objęte w latach 1994-1999 wsparciem w ramach celu 6., tj. obszary słabo zaludnione (poniżej 8 osób na 1 km²) i leżące powyżej 62. równoleżnika. Zgodnie z tymi kryteriami, pomocą objęto w tych latach w Finlandii 5% ludności i 49% terytorium, a w Szwecji 16,6% ludności i 60% terytorium.

Głównym kryterium zaliczania danego obszaru (na poziomie NUTS II – Nomenclature of Territorial Statistical Units) do grupy korzystających z pomocy w ramach celu 1. pozostaje, podobnie jak w latach poprzednich, poziom PKB na 1 mieszkańca niższy od 75% średniej dla Unii (liczony według parytetu siły nabywczej). Ustalono, że regiony, w których w trakcie realizacji polityki strukturalnej PKB na 1 mieszkańca przekroczy próg 75% PKB średniej dla Unii zostaną wyłączone z grupy regionów otrzymujących wsparcie w ramach tego celu. Nie będzie to jednak dotyczyło obszarów, które dotychczas korzystały z pomocy w ramach celu 6.

Obszarom tracącym prawo dostępu do pomocy strukturalnej przysługuje tzw. wsparcie przejściowe. Jest to nowe, specyficzne rozwiązanie niestosowane w poprzednich latach. Podziału środków przysługujących na to wsparcie między kraje członkowskie dokonuje Komisja Europejska. Przy podziale tych środków Komisja wprawdzie bierze pod uwagę ich szczególne potrzeby, ale jednocześnie zachowuje proporcje finansowania wynikające z regionalnych programów rozwojowych. Przyjęto jednak, że pomoc przejściowa udzielana obszarom, które przestały spełniać kryteria zaliczania ich do regionów objętych celem 1., będzie corocznie zmniejszana. Dzięki tym środkom uniknie się nagłego spadku pomocy uzyskiwanej przez te regiony w latach poprzednich, co – jak się powszechnie

uważa – powinno się przyczynić do utrwalenia rezultatów pomocy świadczonej tym regionom w okresie wcześniejszym.

Jednocześnie dokonano przeglądu regionów objętych w latach 1994-1999 wsparciem z funduszy strukturalnych w ramach celu 1. i sporządzono nową listę regionów zacofanych. Wynika z niej, że w latach 2000-2006, w porównaniu z okresem 1994-1999, maleje liczba regionów korzystających z pomocy Unii. W konsekwencji w latach 2000-2006 regiony korzystające z tej pomocy będzie zamieszkiwało 22,2% ludności Unii, podczas gdy w latach 1994-1999 zamieszkiwało je 26,6% ludności Unii.

Ponadto ustalono, że ze środków przyznanych na realizację celu 1. będą finansowane w latach 2000-2006 również programy specjalne. Są to: program PEACE, którego realizacja ma sprzyjać procesom pokojowym w Irlandii Płn. i zapewnić pomoc dla przygranicznych regionów w Irlandii, oraz program specjalny dla słabo zaludnionych obszarów przybrzeżnych Szwecji.

Rozwój regionów objętych wsparciem w ramach celu 1. będzie w latach 2000-2006 dofinansowany z następujących źródeł: Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego Europejskiego Funduszu Socjalnego, Sekcji Orientacji funduszu FEOGA oraz Finansowego Instrumentu Wspierania Rybołówstwa. Przyjęto, że dofinansowanie inwestycji z tych funduszy będzie wynosiło do 75% kosztów realizowanych programów i nie mniej niż 50% pomocy publicznej. Pułap ten może być podwyższony do 80% w krajach objętych wsparciem z Funduszu Spójności i do 85% w regionach peryferyjnych. W przypadku zaś inwestycji, które przynoszą dochody i są realizowane w przedsiębiorstwach, współfinansowanie będzie wynosiło 35%, a inwestycji infrastrukturalnych: 40% ogólnych kosztów.

W latach 2000-2006, podobnie jak w latach poprzednich, najwięcej środków z funduszy strukturalnych przeznaczony się w ramach celu 1. na rozwój zacofanych regionów Hiszpanii (29,6% ogólnej kwoty funduszy strukturalnych), Włoch (17,2%), Grecji (16,4%), wschodnich landów Niemiec (15,0 %) oraz Portugalii (12,6%).

Środki z funduszy strukturalnych zostaną wykorzystane w regionach opóźnionych głównie na: rozwój infrastruktury, poprawę jakości zasobów

ludzkich oraz rozwój środowiska produkcyjnego. W sumie działania te powinny przyczynić się do poprawy konkurencyjności tych obszarów.

Jeżeli chodzi o tzw. wsparcie przejściowe dla obszarów tracących prawo dostępu do pomocy strukturalnej w ramach celu 1., to przyjęto, że z ogólnej kwoty funduszy strukturalnych przeznaczonych na realizację tego celu w latach 2000-2006 na to wsparcie będzie wykorzystanych 8,411 mld euro (tj. 4,3%). W ramach tej pomocy najwięcej środków zostanie skierowanych do wyłączonych obszarów znajdujących na terytorium Portugalii, Irlandii, Wielkiej Brytanii i Niemiec.

Cel 2. Pomoc dla regionów wymagających społecznej i gospodarczej przebudowy

W nowym ujęciu cel 2. dotyczy wszystkich regionów wymagających społecznej i gospodarczej przebudowy, które nie zostały objęte celem 1. Do tego celu zostały również włączone obszary wiejskie wspierane w latach 1994-1999 w ramach celu 5b. W sumie pomocą w ramach tego celu objęte zostaną w latach 2000-2006 regiony o upadającym przemyśle, obszary wiejskie przeżywające kryzys, trudne strefy zurbanizowane oraz obszary zależne od rozwoju rybołówstwa.

Przy zaliczeniu danego obszaru do wsparcia w ramach celu 2. bierze się pod uwagę określone kryteria. Są to w przypadku:

- regionów o upadającym przemyśle: wyższa od średniej dla Wspólnoty stopa bezrobocia, udział zatrudnionych w przemyśle powyżej średniej dla Wspólnoty i spadek zatrudnienia w przemyśle,
- obszarów wiejskich: niska gęstość zaludniania, wysoki udział zatrudnionych w rolnictwie, któremu towarzyszy wysoka stopa bezrobocia w tym sektorze gospodarki, postępujący proces wyludniania się tych obszarów,
- obszarów miejskich: wyższa od średniej dla Wspólnoty stopa długookresowego bezrobocia, występowanie znacznych obszarów ubóstwa, włącznie z niedostatecznymi warunkami mieszkaniowymi, wysoka stopa przestępczości, niski poziom edukacji, problemy środowiskowe,

- obszarów zależnych od rozwoju rybołówstwa: wysoki udział zatrudnionych w sektorze rybołówstwa łączący się ze spadkiem zatrudnienia w tym sektorze.

Celem polityki strukturalnej w tych regionach będzie ich restrukturyzacja, która pozwoliłaby stworzyć miejsca pracy w nowych sektorach gospodarki.

Listę obszarów objętych celem 2 zestawia (na poziomie NUTS III) Komisja Europejska na podstawie propozycji krajów członkowskich i we współpracy z nimi. Sporządzając listę, obie strony muszą jednak kierować się wytyczną właściwej koncentracji pomocy na najbardziej poszkodowanych terenach.

W finansowaniu projektów inwestycyjnych w ramach celu 2. uczestniczą: Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR) i Europejski Fundusz Socjalny (EFS). Wydatki na realizację programów modernizacji i dywersyfikacji obszarów wiejskich będą ponoszone ze środków Sekcji Gwarancji funduszu FEOGA, a nie ze środków Sekcji Orientacji funduszu FEOGA, jak to się dzieje w przypadku celu 1.

Pułap współfinansowania inwestycji będzie wynosił do 50% kosztów i co najmniej 25% wydatków ze źródeł publicznych. W przypadku inwestycji realizowanych przez przedsiębiorstwa, które mają generować dochody, dofinansowanie może, w regionach objętych wsparciem w ramach celu 2., wynosić 15% ich ogólnych kosztów, dla inwestycji infrastrukturalnych zaś 25% ich ogólnych kosztów. Limity te mogą być zwiększone o 10% w przypadku inwestycji realizowanych przez małe i średnie przedsiębiorstwa oraz w krajach korzystających, przy realizacji inwestycji infrastrukturalnych, z Funduszu Spójności.

W latach 2000-2006 wsparciem w ramach tego celu zostanie objętych 18% ludności Unii, z tego 5% ludności zamieszkującej obszary wiejskie, 10% ludności mieszkającej w regionach o upadającym przemyśle, 2% ludności zamieszkującej trudne strefy zurbanizowane i 1% ludności mieszkającej na obszarach, których rozwój zależy od znajdującego się w kryzysie rybołówstwa. Dla porównania warto – jak sądzę – podać, że w latach 1994-1999 wsparciem w ramach celu 2. objęto 16,8% ludności, a celu 5b: 8,2% ludności UE. Oznacza to, że w latach 2000-2006 liczba ludności objęta wsparciem w ramach nowego celu 2. znacznie

zmaleje. Należy podkreślić, że w latach 2000-2006 ma obowiązywać zasada równego stopnia intensywności pomocy przypadającej na głowę mieszkańca na wszystkich obszarach, zaliczonych do celu 2., niezależnie od kraju ich położenia. Łączna suma pomocy przypadającej na dany kraj w ramach tego priorytetu zależy będzie bezpośrednio od jego udziału w ogólnej liczbie ludności spełniającej kryteria celu 2. na całym obszarze Wspólnoty.

Na realizację celu 2. zostanie przeznaczony 22,5 mld euro z funduszy strukturalnych (tj. 11,5% ogólnej kwoty funduszy strukturalnych). Z kwoty tej 1,4% środków zostanie wykorzystanych w latach 2000-2006 na pomoc dla regionów, które utracą nabyte w latach 1994-1999 prawa do korzystania z pomocy strukturalnej. W latach 2000-2006 największe wsparcie z tych funduszy otrzymają: Francja, Wielka Brytania, Niemcy, Hiszpania i Włochy.

Środki z funduszy strukturalnych będą w ramach tego celu wykorzystywane w krajach członkowskich Unii przede wszystkim na kształcenie i szkolenie siły roboczej, wspieranie rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw oraz rozwój wszelkich działań o charakterze innowacyjnym.

Ustalono, że w latach 2000-2006 łączna wartość pomocy uzyskanej przez kraj członkowski nie może przekroczyć 4% jego PKB. W przypadku jej sprawnego wykorzystania, po trzech latach realizacji programów strukturalnych, państwo może jednak uzyskać premię ze specjalnej rezerwy (*performance reserve*) w wysokości 4% środków finansowych przewidzianych dla niego w budżecie Wspólnoty. Począwszy od 1 stycznia 2000 r. okres, którego mają dotyczyć programy, ustalono na siedem lat. System przygotowania przedkładanych Komisji programów będzie nieco inny dla każdego z priorytetów.

Dla celu 1. podstawową formą pozostaje **Program operacyjny**, czyli przygotowany przez państwo członkowskie dokument zawierający zwarty zespół wieloletnich priorytetów, które dofinansowuje się z jednego lub więcej funduszy, i innych finansowych instrumentów (w tym z kredytów Europejskiego Banku Inwestycyjnego i banków prywatnych). **Program narodowy** – po zatwierdzeniu przez Komisję Europejską jako zgodny z Ramowymi Strukturami Wspólnotowego Wsparcia – może być wprowadzony w życie za pośrednictwem jednego programu operacyjnego lub większej liczby takich programów.

Z kolei dla celów 2. i 3. główną formą prezentacji planów jest **Jednolity Dokument Programujący**, obejmujący całość projektów pomocy służących rekonwersji regionu i rozwojowi zasobów ludzkich kraju. Dokument ten powinien być zatwierdzony przez Komisję nie później niż w ciągu pięciu miesięcy od złożenia przez kraj członkowski prawidłowo przygotowanego programu działań strukturalnych. Decyzja Komisji w tej sprawie publikowana jest w Dzienniku Urzędowym Wspólnot Europejskich.

Finansowanie przez Wspólnotę działań związanych z pomocą strukturalną może przybierać różnorodne formy. Podstawową formą jest **przelew środków**, w miarę realizacji zaakceptowanych programów operacyjnych, na rzecz tzw. finalnego użytkownika (*final beneficiary*), czyli instytucji lub firmy, którym zlecono wykonanie danego zespołu działań. Odbywa się to pod kontrolą wyznaczonego przez państwo (ogólnokrajowego, regionalnego lub lokalnego) organu zarządzającego (*managing authority*), który może również pełnić funkcję finalnego użytkownika. Przelewy finansowe realizowane są za pośrednictwem wyznaczonego przez państwo organu wypłacającego (*paying authority*), zwanego agencją płatniczą. Agencja ta z jednej strony przyjmuje wnioski płatnicze od wykonawców, z drugiej zaś strony środki pieniędzy napływające z budżetu Wspólnoty. W Polsce funkcje te spełnia Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR).

Inną formą jest finansowanie tzw. wielkich projektów (*major projects*). Stosuje się ją w przypadku realizacji przez określoną jednostkę organizacyjną przedsięwzięć obejmujących zbiór prac ekonomicznie nierozdzielnych i służących osiągnięciu jasno określonego celu, których wartość przekracza 50 mln euro. Projekty te wymagają jednak odrębnego, szczegółowego uzasadnienia i muszą być zatwierdzone przez Komisję Europejską.

Kolejną formą są tzw. **globalne granty**. Przy wykorzystaniu tej formy zarządzanie wykonaniem określonego programu pomocy zostaje powierzone jednemu pośrednikowi, którym może być np. lokalny organ władzy lub organizacja pozarządowa. Forma ta stosowana jest zwykle do realizacji lokalnych inicjatyw – wówczas konieczna jest zgoda odpowiednich instytucji narodowych i uzgodnienie z Komisją Europejską.

Przepływy środków finansowych z funduszy strukturalnych na rachunek organu wypłacającego mogą być dokonywane w trzech posta-

ciach: **przelewów zaliczkowych** (7% wartości operacji), okresowej **częściowej refundacji kosztów** (nie później niż dwa miesiące po otrzymaniu rachunku) oraz **wyrównania końcowego** (do 5% wartości operacji). Płatności z funduszy strukturalnych nie podlegają w kraju członkowskim opodatkowaniu ani żadnym innym obciążeniom pomniejszającym ich realną wielkość.

Realizacja współfinansowanych przez Wspólnotę programów strukturalnych nadzorowana jest przez **Komitet Monitorujący**. Komitet ocenia efektywność i jakość wykorzystania pomocy na podstawie z góry określonych, zgodnie z wytycznymi Komisji, obiektywnych wskaźników (rzeczowych i finansowych). Ocena efektywności może być dokonana w trzech ujęciach czasowych: *ex ante*, w połowie okresu realizacji (*mid-term*) i *ex post*. **Ocena ex ante** stwarza podstawy do przygotowania planu rozwoju i umieszczenia go w programie operacyjnym. Ocenę tę przeprowadza kraj członkowski. W połowie okresu realizacji oceniane są pierwsze rezultaty podjętych działań oraz prawidłowość wydatkowania środków finansowych. Za ocenę pośrednią odpowiada kierownictwo realizujące dany program we współpracy z Komisją Europejską. **Ex post** dokonuje się pełnej oceny osiągniętych efektów pomocy, w szczególności z punktu widzenia jej wpływu na realizację polityki ekonomicznej i społecznej spójności. Za tę ocenę odpowiada Komisja we współpracy z państwem członkowskim i organem zarządzającym. W razie stwierdzenia nieprawidłowości Komisja może zażądać wyjaśnień i ograniczyć lub zawiesić część lub całą pomoc Wspólnoty przewidzianą w danym programie. Jednocześnie Komisja zobowiązana jest do przedstawiania Parlamentowi Europejskiemu i odpowiednim Komitetom co trzy lata zbiorczego raportu z wykonania programu polityki strukturalnej. W realizacji zarządzania środkami pomocowymi wspomagają Komisję cztery Komitety: Rozwoju i Rekonwersji Regionów, Zwalczenia Bezrobocia, Struktur Rolnych i Rozwoju Wsi oraz Struktur Rybołówstwa i Upraw Wodnych (akwakultury).

Bibliografia

1. M. Ciepielewska: *Wspólna polityka rolna EWG*. Warszawa 1981 PWN, s. 90-113.
2. M. Ciepielewska: *Polityka regionalna i strukturalna Wspólnoty Europejskiej*. W: *Unia Europejska. Przygotowania Polski do członkostwa*. Redakcja naukowa i koordynacja: E Kawecka-Wyrzykowska i E Synowiec. Warszawa 2001 Instytut Koniunktur i Cen Handlu Zagranicznego, s. 387-392.
3. D. Czykier-Wierzba: *Finansowanie polityki regionalnej w Unii Europejskiej*. Warszawa 2003 Twigger, s. 45-46, 80-81, 135-140.
4. A. Komar: *Finanse a Wspólnoty Europejskie*. Warszawa 1983 PWE, s. 74-76.
5. L. Oręziak: *System finansowy Wspólnot Europejskich*. W: *Unia Europejska. Przygotowania Polski do członkostwa*. Redakcja naukowa i koordynacja: E. Kawecka-Wyrzykowska i E. Synowiec. Warszawa 2001 Instytut Koniunktur i Cen Handlu Zagranicznego, s. 466-470.
6. I. Pietrzyk: *Polityka regionalna Unii Europejskiej*. Warszawa 2000 Wydawnictwo Naukowe PWN, s. 62-76.
7. Regulation (EC) No 1783/1999 of the European Parliament and of the Council of 12 July 1999 on the European Regional Development Fund. OJ 13.08.1999 L 213/1.
8. Regulation (EC) No 1784/1999 of the European Parliament and of the Council of 12 July 1999 on the European Social Fund. OJ 13.8.1999 L 213/5.
9. Council Regulation (EC) No 1264/1999 of 21 June 1999 amending Regulation (EC) No 1164/94 establishing a Cohesion Fund. OJ 26.6 1999 L 161/57.
10. Structural Actions 2000-2006. European Commission, Luxembourg 2000, s. 12.
11. The Community Budget: The facts in figures. Commission of the European Communities. Luxemburg 1993, s. 19-20.

